

זכר של אהבה בסיפורי הלקין

מאת אורציון ברנא

שמעון הלקין: זכר, סיפורים, מוסד ביאליק, תשל"ב, 261 עמוד.

יותר משיש ב„זכר“ עמדת פליאה מול העולם, יש בו עמדת בדידות. הדלוגן של הדמויות ואולת-ידן נר כח מציאותן, שהיא מציאות פרטית, הנוצרת בינו לבין עצמן. היא המאז הדת פרקי „סיפור שונים באוסים לחלוטין. מהם שנכתבו בשנות ה-20, מהם בשנות ה-30, וסיפור אחד שנכתב לפני כעשר שנים „הבדיו“ דות מוצאת את ביטוייה בכישורים הרבה: ההל בתיאור סוציולוגי של מהגרים הבאים לארץ אהבת — „גולים“, דרך מציאות ניכור של יהודי בגולת גיו-יורק — „בי“ שעת ביקור“, וכלה בתיאור אדם המתכשל נוכח אהבתו — „מתוך מכתביו של לואי בירין“. למלוא מיצויה של בדידות זו מגיע הלי קין דווקא כשהוא עומד מול הנס של האשה והאהבה.

כאן נמצא בסיפוריו, הנכתבים מנקודת ראות גברית, מוקד הביי טוי של הרגשת הידלוגן. גיבוריו כובשי הנשים בסיפורי שנות ה-30 עשרים שלו, „אליטה“ והאהרים, מנתהלים בהתבססן, התבגרותו של הכותב, בגיבורים המתנפצים אל פלא האהבה. דומה, שכבר בסיפור ריו הראשונים, המלאים תחושת גברות המכירה בעצמה, מוחלחלת בדמות המספר, ובצורת הצגת הסיפור שלו, הרגשה של כשלון וריק, ב„אליטה“ היא מתבטאת ביי מאוכזים של גבר הדוחה את אהי בתו, ב„אנדלמוסיה“ באי הסיפוק בכיבוש הגברי לבדו, כ„מפנה בי לילות“ בהליכת השואה של הגיי בור לאוהבת איתו, הרגשה זו — המחלחלת גם ברוסאן „עד משי בר“, שסיפורי הקובץ, אשר נכתו בו בשנות ה-30, הם פראגמנטים מתוכו — מגיעה למלוא ביטויה ב„מאהר שבסיפורי הקובץ, מתוך מכתביו של לואי בירין“, שהוא גם הטוב שבהם.

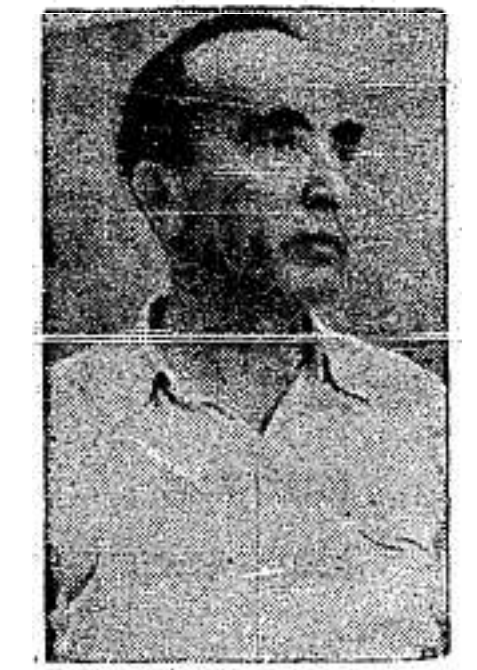
תודעת הגולת מחלחלת בכל סיי פורי הקובץ, ועושה עצמה בתיווג לתודעת הדלול הנפשי של הגיי בר, שלא כב„עד משבר“, המסי תיים בקינה על גורלה של האשה באמריקה: „משונה מזלן של הגיי שים באמריקה, ננהיגנה מול: צמאות אהבה, יודעות לאחוב, והגי בר אחובן לעולם מקרה הוא, מקי רה ולא גוירה, מקרה ולא גורל חיים“ (שם, עמ' 349), הגלות ביי סיפורי „זכר“ היא קודם כל גלוי תו של הגבר.

אכן, לא במקרה גיבורי הפראגמנטים שהושטמו כנראה מ„עד משבר“, ומפורסמים עכשיו ב„זכר“ כקובץ סיפורים משנות השלושים: „בעת ביקור“, „הטבת חלום“, „בהדר הפנימי“, „תורת הגזע“, כולם נוגעים בכעות החברה של היהודי באמריקה מנקודת מבטו של הגבר, לוסקין השואף לעלות לארץ ישראל ואינו עולה, שדידור עובדו הגוי מעמיד אותו על רגש הגלות, רגש הנחיתות היהודי, וכי נו, טילו לוסקין, שדרכו מועלה הווי של נכר בילדות ובבחרות. שוב ושוב מסתבר שהיהודי רחוק מן החברה האמריקאית כשם ש היה רחוק מן החברה האירופית, שהעמדת הפנים שלו כמאמין בליי בראליות, חופש ועצמאות אינה אלא כיוו לנהייתו אחר הישן, לי חוסר הבטחון הנצחי שלו, לאמת הישנה של קיפוח וחוסר חופש.

מבקרים מצאו ומצאו בסיפורי אלה של הלקין קשר הדוק לסיפור רת העברית של שנות המאה ה-20 ראשונות, ספרות התלישות, המשי כרים החברתיים וכו'. לדעתי מגי מה חברתית זו בסיפורי שנות השי לוישים של הלקין אינה אלא ביטוי ארעי, שאינו משתלב בדרכו הסיפורית כולה, אף ב„עד משבר“, שיי ממנו נידחו פראגמנטים סיפוריים אלה של שנות השלושים, אין הדי ביטוי החברתי אלא ספח להתעמ קת הפנימית פסיכולוגית בגופו של החייד, שפועה עצמה מרכז ביי רומאן.

הסיפור העברי האמריקאי של שנות העשרים והשלושים שונה בי מהותו מבני זמנו, הסיפור האירופי והסיפור הארץ ישראלי. הסיפור הארץ ישראלי של העשורים הראי שונים במאה שלנו גרר אחריו את תודעת הגלות המורח אירופית וי המצרב אירופית, ואת הבעייתיות שנגזרה מספרות ההשכלה והחית ציון, ספרות ההשכלה לא התנה ספרות אינטימית. היא גזרה על עצמה אלם בכל הנוגע לבעיות אהבה וארוטיקה, לפי מושגי כותי ביה ומצבם. מתוך העמדת הכתיי בה, לכאורה, על יסודות רומאניים בים ולא אהבה, שהיו סממאטיים וקלושים של שימשו אלא את תבי יית הסיפור, לא הגיעה הפרוה של ספרות ההשכלה להבעה איי שית של משברי האהבה, ההעזה לכאורה לכתוב „סיפורי אהבים“

פסיכולוגית את זכותו של המספר פסיכולוגית במידה רבה, זרם התודעה מעמד כולו על הדלוגן פנימי, בסיפורת העברית מצליח הלקין לכבוש לעצמו נו שא זה של האהבה, להתכנס בחוכו

שמעון הלקין

כבמערה פרטית. התגברותו על הדי לון האהבה איננה על דרך נצחון האהבה אלא על דרך תרגום הדי לון עד למעמקי האינטימיים ביי יותר, על דרך יצירת טופס סיפורי נאמן להליכי הנפש של החדלון, המעלה אותם לדרגה של הישג פיר טי גדול, בחתירתו לזהות את ה מלה הנחשבת למלה נכתבת, ולי העמידה באותו מימד אינטימי מוגי גם, הופך סיפור „זרם התודעה“, על דרך של אבסורד, את ההפסד המציאותי לנצחון ספרותי.

ב„מתוך מכתביו של לואי ביי רין“ ניכרת נטייה להתכנס בנקודה פנימית אחת של הנפש, נטייה הדי ניבעת מאכזבה מן העימומי, מן הרצון למצות את תוכן המחשבות. זה מזכיר אפוריזם משלי קטן של קאפקא בשם „הכפר הסמוך“: „סבי רגיל היה לומר, החיים קצי רים להפליא, עכשיו, בזכרוני, הם מצטמצמים כל כך עד שכמעט איש ני תופס, למשל, איך מוצא איש צעיר להתליט בגופו לרכב אל הדי כפר הסמוך בלא שיחשוש, גם אם נסיה דעתנו לחלוטין ממקרי ביש שמא אפילו משך חייהם רגיי לים, ללא כל פורענות, לא יסיפץ בלל למסע כזה“ (קאפקא — „סי פורים“ עמ' 127). דווקא על דיסי פרופורציה זו שבין מרחבי החיים ובין חוסר יכולת להתגבר עליהם בפועל, זו המביאה להפגמה ולהתי כנסות בחיי הנפש והזכרונות, עומי דיס כיבושי האהבה הגדולים של הלקין, המופנים כולם כלפך פנים.

הצגת בעיות הספרות בסיפור מעלה את כתיבת הסכתבים הזאת לדרגה של ספרות. ההקבלה המי דוייקת בין הסיפור, (המוכא במסי גרת הסיפור) על סופר ענק בזקני תו שכתביו עדיין נאחבים והוא כבר אינו נאהב, ובין סיפורו של הכיר תב עצמו, המצוי באותה עמדת זיקנה, מצביעה על החתירה העיק שת להיקי חיי הנפש. „זרם התו דעה“ בא להציג את החיטוט הפי בימי הנצחי שהוא תמצית החיים, ולא את ההתרחשויות המציאותיות, להעלות את התבנית הספרותית לי דרגה של כוח דמיוני, הקיימת ביי היי המחשבה של האדם בינו לבין עצמו.

הלהט הממשי של האהבה מתורי גם לשפת המלה ב„מכתביו של לואי בירין. העכבה בין הכותב המספר ובין אהבתו היא פנימית,

הפליא ב„עד משבר“, ומאוחר יותר ב„מתוך מכתביו של לואי בירין“, מתקיימת כבר בסיפור הדי מוקדם „אקטי“, המשווה משמעות סמליות פסיכולוגיות להליכים ריי אליסטיים. כזה הוא תיאור המעיל שקונה אקטי לגיבור המספר, וכי זאת היא דמותו של אקטי עצמו, העוברת מטאמורפוזו בגפש המסי פר מדמות פחותה לדמות עליונה, שהזדקקותו לה מודגשת. דמותו של אקטי בסיפור מבטלת שוב וי שוב את אפשרויות הקיום המציאיי וי יומיומי של הגיבור המספר, וי מצביעה שוב ושוב על העמדת הפנים שבו, הצגה בדיונית „תיי אטראלית“ זו של מעשי הגיבורי המספר, הריקים מכל תוכן, מצדי קה את סכניקת הסיפור בגוף ראי שון ואת הפנייה למונולוג הפנימי, המעמיד את נופי הסיפור כנופי הנפשי.

ההצגה מלאה של זרם התודעה כמבטא את מלוא הדלוגן היחס לי אשה מגיע הלקין בסיפורו המאיר חר „מתוך מכתביו של לואי ביי רין“ (1962). הצגת הכתיבה כמו דעת לעצמה מדיגישה את אויפיה קיום של הגיבור ההלקיני האמיר חי: לא הגשמה ריאליסטית של אהבתו הבלתי אפשרית, אלא הת פרגנות מתוך התרפקות. מהלך חיים הדין בחלוננו ובמודעותו לחיי דלון זה. הכוח המשכר של העיסוק במילים הוא המעניין בתבנית זו של „זרם התודעה“. יש בו כדי לזי רוק אור על הדרך שבה נכתבו סיי פוריו הקורמים של הלקין, ועל הי דרך שבה נכתב „עד משבר“, הלי קין משתחרר כאן מהזדקקות לסי מלים מן המציאות (כגון המעיל ב„אקטי“ או הקפל במכנסים ביי „תורת הגזע“) לשם הבעת מהויות פנימיות של הגיבור המדבר, תאי וות הדיבור, המשקפת חיים הנגזי גים ממחשבה, פורצת כל גבול.

סיעוני הכותב, החוזרים ונשנים, כי אין הוא מספר, כי אינו יודע לכתוב, באים לשם הדגשת היפוי כם, לשם הדגשת מודעותו של הדי כותב להכרח שבכתיבתו, להיותו חושב וכותב, שטף הדיבור נהפך לדיווח כמעט הילני לעצמו, ומכניס את הדמויות שבסיפור לתחום התי לום שבנפש.

הצגת בעיות הספרות בסיפור מעלה את כתיבת הסכתבים הזאת לדרגה של ספרות. ההקבלה המי דוייקת בין הסיפור, (המוכא במסי גרת הסיפור) על סופר ענק בזקני תו שכתביו עדיין נאחבים והוא כבר אינו נאהב, ובין סיפורו של הכיר תב עצמו, המצוי באותה עמדת זיקנה, מצביעה על החתירה העיק שת להיקי חיי הנפש. „זרם התו דעה“ בא להציג את החיטוט הפי בימי הנצחי שהוא תמצית החיים, ולא את ההתרחשויות המציאותיות, להעלות את התבנית הספרותית לי דרגה של כוח דמיוני, הקיימת ביי היי המחשבה של האדם בינו לבין עצמו.

הלהט הממשי של האהבה מתורי גם לשפת המלה ב„מכתביו של לואי בירין. העכבה בין הכותב המספר ובין אהבתו היא פנימית,

התה כיוו היצגני מאוד לאר רצונו של הכותב לכתוב את מעמי קיו האינטימיים. עם סלדתו מתי אור חיי הפרט, העמידה ספרות הדי השכלה את עצמה לשירות הציבור, וראתה את התרומה לעדה היהודית כהובנה ראשונית של ספרות מחנכת.

משהי מנמות אלה, הכרוכות זו בזו, בורח הסיפור העברי החי דש. הוא משתדל לזקקן ולהעמידן על מהויות אחרות. מחלחלת האהבה של גיבורי ברנא, ממש כ„מהי לות הציבור“, שלהם, הן עדות לי נסיונות נואשים לגבש תפיסה חדי שה של יחיד, ביחסו האישיים כבי והשו לציבור. עדות לנסיונה של ספרות להימלט מחובה המסורת לי ציבור ולפנות אל כאבי הפרט. הי נובלנת הארוכות של גנסין, הכתיר בות ברות „זרם התודעה“, האירוי פי, המעלה את צרכי הנפש אל המישור החיצוני של הסיפור, עור נות גם הן, בין השאר, „על צרי כים של ארגון ארוטי אינטימי חדש של עולם הפרט.

סיפוריו של הלקין, היונקים מי רקע ספרותי אחר, פטורים במידה רבה מצרכי קיום אלה של הספי רות העברית בת זמנו. נטייתו לקבוע מרכז אחר לסיפור מתבי טאת כבר בטכניקת הכתיבה של סיפוריו משנות העשרים — בפנייה לסגנון „זרם התודעה“, המאפשר למספר להתייחס בחופשיות ללחט הארוטי של הגיבור המדבר, ולי תובענותו הנחמכת להתפרצות ליי רית.

כבר בסיפורי שנות העשרים, „אליטה“ ו„אקטי“, בולט היחס הדי אחר לאשה, בעיקר מתוך העמדת עכבות הדשות בין הגיבור ובין מושא אהבתו, עכבות שאופיין אסי תטי פיוטי ב„אליטה“, ופסיכולוגיי אישי ב„אקטי“. חוסר היכולת לאי הוב עד תום, לאהוב פעם בשלוי מות, נהפך בידו האמן של הלקין להימנון לאהבה. האהבה היא העור מדת כמכשול בין המספר לאהובי תו ב„אליטה“, ואילו „אקטי“ מי תאר את חללון האהבה, את חוסר היכולת למצותה, כתמצית חיים ש עיקרם בריחה.

סיפורי הלקין הם בעיקרם סיפורי רים של איהבנה, חוסר קשר ממי שי בין הגיבור לסביבתו מביאו לחיטוט בלתי פסק בגופו. ההתי רחשות החיצונית מעטה. האוירה הפאטאליסטית של הסיפורים נו בעת מן ההדגשה, שהמעשה המכי ריע בחיי הגיבור כבר אירע, וכי הווה הסיפורי אין לו אלא לחזור ולדשדש בזכרונותיו ולשאת בחוצי אות מעשה זה, המגמה היא פריצה מריכוז לדלילות, ממרכז למרחב שאין בו ולא כלום. עיקר המעשים נעשו, ולכאן ואילך חיי הגיבור הם משטח ריק, שיש בו התגדרות שבדשדוש בזכרונות.

אף סיפוריו החברתיים, מסתבר, מועמדים על מוטיבאציה פסיכולרי גית של הדלוגן ותלישות. הסכתא ב„הטבת חלום“ נמללת מן הסביי בה הנזכרות בניו יורק אל המני הג היהודי הנזשן של הטבת חלום. לוסקין חוזר אל זכרונות היהדות של יערו, שהוא מוצא אותם „בהדר הפנימי“, סם שדיי בו כדי לסמל מרכז פסיכולוגי מובהק לי סיפור החברתי, התלישות היהודית החברתית, התלישות הגיאוגראפית נחפכת לתלישות פסיכולוגית. הי התייחסות המורכבת אל האשה, ש בטימן הדלונה עומדים כאמור רוב גיבוריו של הלקין מעניינת גם ביי סיפוריו החברתיים, ב„אנדלמורי סיה“ הוא מעמיד קו מקביל בין הקרע האירופי, האנדלמוסיה היא הנאב שבלב, התהיה שבלב, הרי סר היכולת להשלים של יהודי מי מוח אירופה הבא לעולם האמי ריקאי השפטי, הטבעי, החיוני יותר, היחס לאשה הוא יחס של ניכור, של אי הגשמת האהבה. ההפגמות המרכזיות האלה בסיפור ריו של הלקין, מביאות ממילא לי ארגון הסיפור בתוך תודעת הגיי בור המספר ל„זרם התודעה“.

בשיטת הכתיבה של „זרם התו דעה“ יש גיבוש חדש של מבני הסיפור, הבעיה המעסיקה את מעי מדי המבדה הפרוזאי היא איך להעמיד לרצף מאורעות נקודה מרכז סבירה, שתציג אותם כנובי עם זה מזה, כמבהירים זה את זה. העכדת הסיפור על תורה נפי שית אל מארע אחד של אכזבה, אל נקודה של קלקול, מדיגישה את דלילות ההתרחשות הריאליטי טית, המשתלשלת מאותה נקודת אכזבה. כך מועתקת ההתרחשות לתוככי תודעתו של הגיבור הנכי של, ופורצת מתוכו במונולוג פניי מי, כרצף של נושא דיבור, במסי גרת סיפוריות כזאת מושא הסיי פור כבר אינם תיאורי התרחשות מציאותית אלא פרטים מן המצי אנות הנשאלים לשם סימול הלכיי גפש של הגיבור.